

Ягодзінська А.С.,
аспірантка* кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

ВОЛАТИЛЬНІСТЬ ЦІН НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Yahodzinska A.S.,
postgraduate student at the
department of business economy,
Mykolaiv National Agrarian University

FOOD PRICE VOLATILITY IN UKRAINE

Постановка проблеми. За умов ринкової економіки, де формування ціни відбувається під впливом попиту і пропозиції, цінова волатильність є закономірним явищем, що забезпечує функціонування самого ринку. Проте, коли волатильність є високою, це має негативний вплив на продовольчу безпеку країни у випадку низької купівельної спроможності населення та зменшує дохідність сільськогосподарських товаровиробників [1]. Екологічна криза планетарного масштабу дедалі більше диктує критичне зростання цін на продукти харчування. Волатильність цін і їх зростання є двома різними подіями, які між собою взаємопов'язані, впливають на добробут людей та продовольчу безпеку країни. Внаслідок їх впливу на прибутки і купівельну спроможність домогосподарств незахищені верстви населення можуть стати жебраками [2].

Нестабільність цін на продовольство призводить до негативних наслідків для усіх учасників продовольчого ланцюга:

- виробників (волатильність цін на продовольство не дає можливості виробникам розробляти та реалізовувати ефективні виробничі програми);
- споживачів (зростання цін на продовольство особливо негативно позначається на якості життя людей з низькими доходами, адже купівельна спроможність знижується, а нерівність – зростає);
- держави (інфляція матиме негативні фінансові та бюджетні наслідки, що, в свою чергу, призведе до значної соціальної напруги).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми коливання цін на продукти харчування присвячено значний науковий доробок. Однак, переважно, вітчизняні науковці проводять дослідження без ув'язки їх результатів з можливостями досягнення конкретних цілей сталого розвитку (ЦСР) відповідно до визначених завдань по кожній з 17 цілей, а зосереджують свою увагу на окремих аспектах, зокрема:

- сфера державного цінового регулювання – Майстро С. В. [3], Сус Л. М. [4], Осіпова Л. М. [5] та ін.;
- конкретна галузь сільського господарства та продовольства – Панкратова Л. Л. [6], Коваленко О. В. [7], Сіра Ю. В. [8], Яворська Т. І. [9], Степасюк Л. М. [10], Рубан С. Ю. [11], Возна М. О. [12], Лещенко Л. О. [13], Яснолоб І. О. [14], Сало І. А. [15], Колокольчикова І. В. [16] та ін.;
- роздрібна торгівля продовольчими товарами та продовольчий ринок – Жарко І. В. [17], Безгінова Л. І. [18], Кушнір Т. Б. [19], Смольнякова М. Н. [20], Колісніченко І. О. [21], Євтушенко В. А. [22] та ін.;

- методика ціноутворення – Дзюбенко Н. О. [23], Майовець Є. Й. [24], Шукалович В. Ф. [25] тощо.

Зниження волатильності цін на продукти харчування відноситься до четвертого завдання ЦСР2 «Подолання голоду, розвиток сільського господарства» і визначається індикатором індексу споживчих цін на продукти харчування відповідно до Національної доповіді 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» [26]. В даному дослідженні ми не лише дослідимо індекс цін на продукти харчування, але й зосередимо увагу на визначенні факторів, котрі впливають на зміну цін, з точки зору забезпечення досягнення конкретної цілі ЦСР2 – знизити волатильність цін на продукти харчування та перспективи досягнення цільових значень ЦСР2 на прогностні роки.

Постановка завдання. Мета статті – встановити рівень волатильності цін на продукти харчування в Україні з метою розробки національних та регіональних програм продовольчого забезпечення в рамках реалізації цілей сталого розвитку до 2030 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчать аналітичні дані, в Україні спостерігаються значні коливання індексу споживчих цін на продукти харчування: від 97 до 144%

* Науковий керівник: Котикова О. І. – д-р екон. наук, проф.

(рис. 1). Слід відзначити, що за досліджуваний період (з 2005 по 2018 роки) у 2011, 2012, 2013 та 2016 роках цільове значення (105,0%) волатильності цін на продукти харчування було досягнуто, проте стійкої динаміки стосовно збільшення чи зменшення даного показника не зафіксовано.

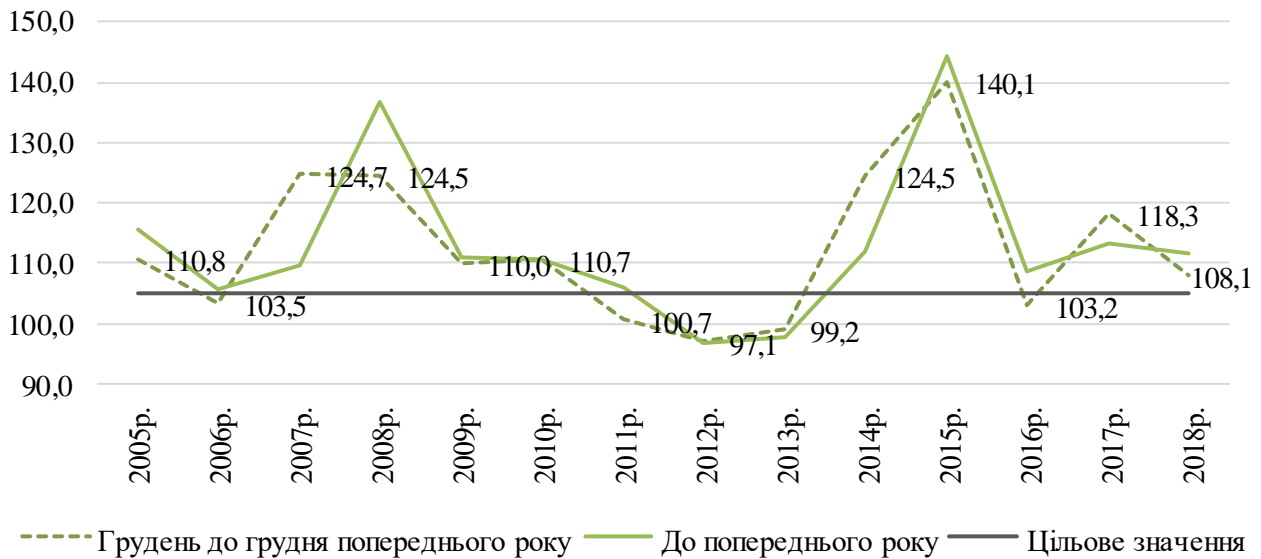

Рис. 1. Індекси споживчих цін на продукти харчування в Україні, %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Ще більші відхилення встановлено у порівнянні з 2005 р. (рис. 2): у 2010 р. ціна на продукти харчування зросла вдвічі, у 2015 р. – в 3,5 раза, а у 2018 р. – вже у 4 рази.

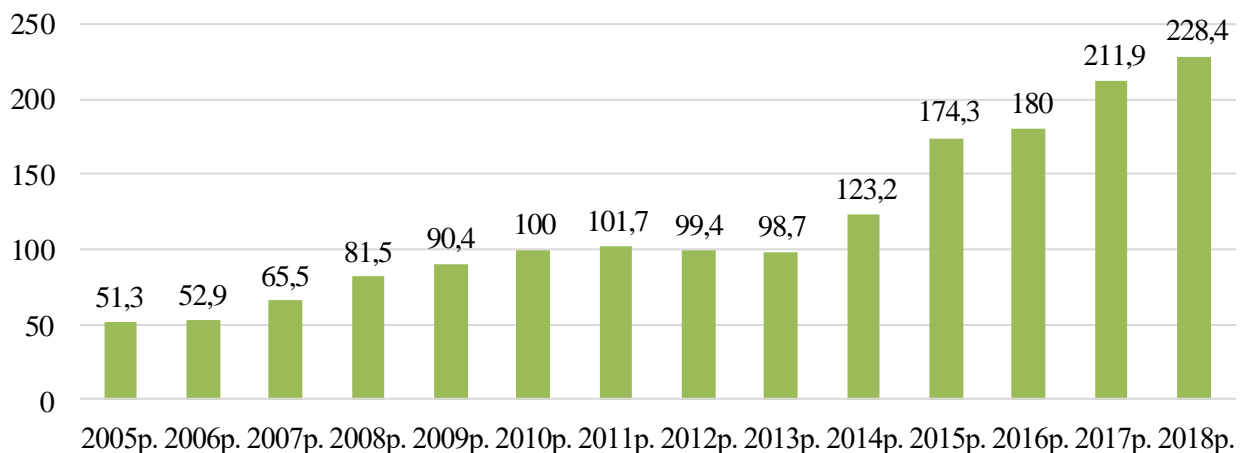

Рис. 2. Індекси споживчих цін на продукти харчування в Україні (до грудня 2010 року), %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

У розрізі видів продуктів харчування по волатильності цін також встановлено значні коливання, у тому числі у порівнянні з даними по продуктах харчування в цілому (табл. 1).

Зокрема, хліб – єдиний вид продукції, по якому індекси споживчих цін вищі, ніж по продуктах харчування в цілому. Слід врахувати, що рівень споживання хліба за досліджуваний період постійно переважає раціональну норму споживання. З точки зору ринкової економіки – даний результат цілком закономірний: зростання пропозиції веде до підвищення ціни. З іншого боку, цілком очевидно, що збільшення попиту (рівня споживання) на хліб пов'язане не зі зростаючою потребою у продукції (бо чисельність населення зменшується), а з прагненням споживачами замінити недостатні «дорогі» калорії «дешевими».

Суттєвий вплив на рівень споживчих цін мають ціни виробника. Як правило, залежність є прямою: зі зростанням цін виробників підвищуються споживчі ціни, однак це судження не завжди вірне. Так, дану тезу підтверджують лише фактичні дані по цукру (за винятком 2013 та 2015 років) (рис. 3).

Таблиця 1

Індекси споживчих цін на продукти харчування за видами в Україні (грудень до грудня попереднього року), %

Показники	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Продукти харчування та безалкогольні напої	110,6	99,3	124,8	141,5	103,3	117,7	107,8
Продукти харчування	110,7	99,2	124,5	140,1	103,2	118,3	108,1
хліб і хлібопродукти	116,5	100,3	135,1	144,6	106,3	110,7	114,1
хліб	111,3	102,4	126,4	145,7	107,4	120,1	121,5
макаронні вироби	111,0	100,7	125,9	143,6	103,1	109,2	114,7
м'ясо та м'ясопродукти	104,1	96,9	127,5	122,5	105,0	129,4	109,4
риба та продукти з риби	104,2	96,5	137,2	142,4	102,4	100,5	111,2
молоко, сир та яйця	116,0	106,2	117,2	133,5	113,1	121,6	105,8
молоко	120,6	103,7	113,7	127,4	123,3	123,1	109,2
сир	125,8	106,1	112,4	125,0	119,0	119,8	109,4
яйця	86,3	107,6	135,3	159,4	90,4	121,2	90,5
олія та жири	108,1	98,0	121,1	141,5	110,3	119,6	105,5
масло	123,7	109,5	109,2	129,2	129,6	120,6	110,0
олія соняшникова	115,5	91,5	127,4	159,4	109,4	103,9	102,4
інші їстівні тваринні жири	78,2	92,1	131,2	128,5	89,9	156,4	104,3
фрукти	109,3	82,6	155,9	148,2	93,5	134,5	83,0
овочі	120,9	105,8	89,4	166,7	71,4	124,7	127,8
цукор	120,3	118,0	122,8	169,8	98,8	92,6	90,7
Безалкогольні напої	105,7	101,5	128,9	157,8	103,4	106,5	105,6

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

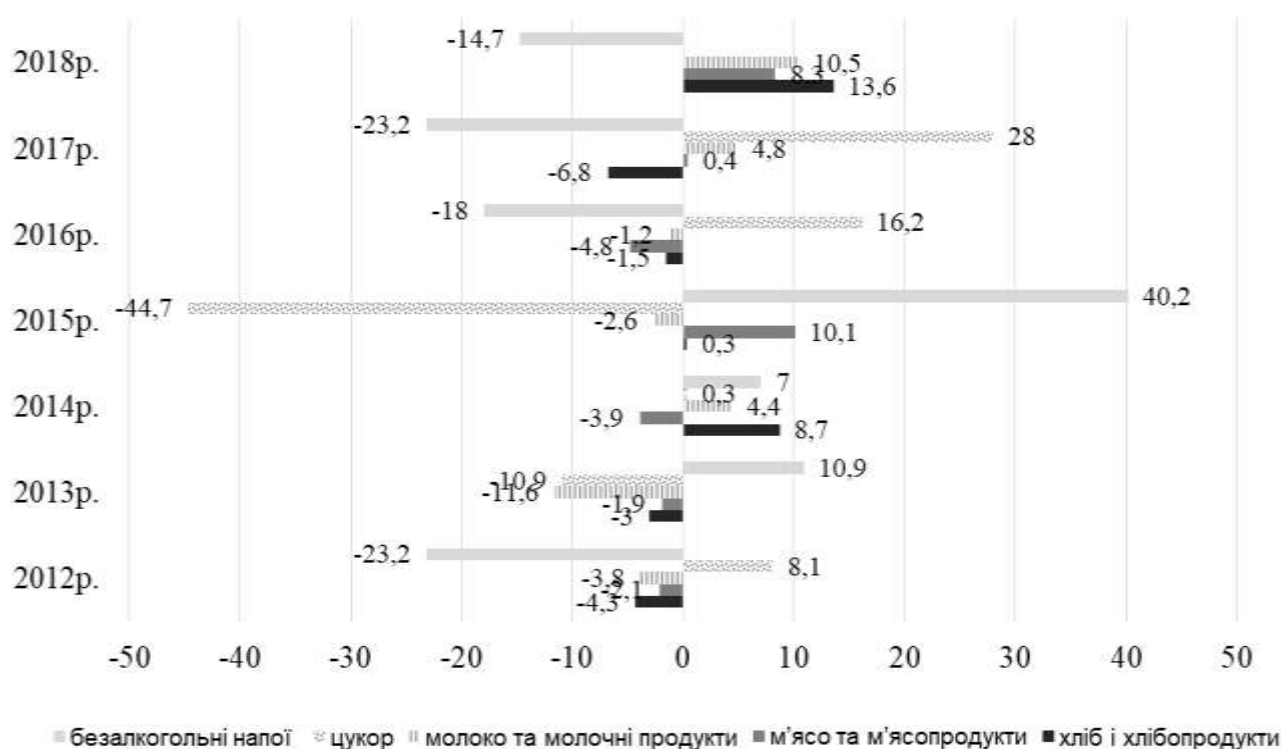

Рис. 3. Відхилення індексів споживчих цін від цін виробників на продукти харчування в Україні (грудень до грудня попереднього року), %

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

По інших видах продукції темпи росту індексів споживчих цін частіше (чотири роки з семи) нижчі темпів росту цін виробників. Найбільші коливання темпів росту споживчих цін та цін виробників встановлено по безалкогольних напоях та цукру.

Очевидним є факт, що більш значимим факторами, з точки зору волатильності цін на продукти харчування, є рівень споживання та обсяги виробництва продукції. Цю тезу, зокрема, підтверджують і дані про індекси цін у розрізі регіонів України (табл. 2): спеціалізація областей визначає обсяги виробництва різних видів продуктів харчування, а рівень доходів населення – споживчу ціну через попит.

Таблиця 2

Індекси споживчих цін на продукти харчування в Україні за регіонами, %

Області	Роки													
	2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг	індекс	рейтинг
Україна	97,7	x	99,3	x	124,8	x	141,5	x	103,3	x	117,7	x	107,8	x
Вінницька	97,0	13	98,3	9	124,5	13	134,0	1	104,1	20	119,0	21	108,4	19
Волинська	96,9	12	97,7	2	126,9	21	142,4	17	104,1	21	118,1	14	107,5	9
Дніпропетровська	97,5	20	99,1	17	123,2	8	142,0	15	101,5	2	117,7	13	106,7	3
Донецька	101,1	24	100,6	23	125,1	16	145,4	24	100,2	1	117,5	12	109,4	22
Житомирська	96,8	11	97,8	5	126,2	20	138,7	4	103,4	9	115,8	1	105,9	1
Закарпатська	96,3	4	98,7	13	123,9	12	145,0	23	103,7	15	116,5	6	110,7	24
Запорізька	96,1	2	98,8	14	123,2	9	139,7	7	101,7	3	118,3	16	108,0	15
Івано-Франківська	97,3	18	98,9	16	125,8	17	142,3	16	103,6	14	115,9	4	106,8	5
Київська	95,9	1	98,2	8	122,3	4	137,3	2	101,7	4	117,4	10	107,0	6
Кіровоградська	96,7	10	98,6	12	122,9	6	140,2	9	102,1	5	116,8	7	107,1	8
Луганська	98,0	21	100,6	24	129,8	24	139,1	5	103,4	10	119,3	24	109,1	21
Львівська	96,2	3	99,1	18	126,1	19	141,6	13	103,7	16	116,2	5	108,3	17
Миколаївська	97,2	17	99,5	21	123,0	7	142,4	18	103,5	12	117,3	9	108,2	16
Одеська	98,0	22	100,1	22	123,7	10	142,9	19	103,7	17	118,6	18	106,3	2
Полтавська	96,3	5	98,8	15	122,8	5	141,7	14	104,4	22	118,1	15	107,5	10
Рівненська	97,0	14	97,5	1	127,1	23	143,4	21	104,0	19	118,9	20	107,0	7
Сумська	97,1	16	98,5	11	124,5	14	140,6	12	105,5	23	118,3	17	108,5	20
Тернопільська	96,3	6	97,7	3	126,0	18	140,3	11	102,9	6	115,8	2	107,7	14
Харківська	96,3	7	98,0	6	123,8	11	139,2	6	103,4	11	119,2	23	109,8	23
Херсонська	97,0	15	99,3	19	120,5	1	144,8	22	106,4	24	119,0	22	107,6	11
Хмельницька	97,4	19	98,4	10	124,6	15	138,0	3	103,3	8	117,2	8	107,6	12
Черкаська	98,0	23	99,4	20	121,6	2	140,2	10	102,9	7	118,6	19	108,3	18
Чернівецька	96,4	8	98,1	7	122,1	3	140,1	8	103,5	13	115,8	3	106,7	4
Чернігівська	96,5	9	97,7	4	127,0	22	143,2	20	103,8	18	117,4	11	107,6	13

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Слід відмітити п'ять областей, в яких за досліджуваний період жодного року індекс споживчих цін на продукти харчування не перевищив середній індекс по Україні: Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Хмельницька та Чернівецька (за винятком 2016 року). Встановлено також значні відмінності у кількості регіонів, в яких індекси споживчих цін на продукти харчування перевищували середні індекси по Україні, зокрема: у 2012 та 2013 роках таких областей було 4 та 5 відповідно; у 2014, 2015, 2017 та 2018 роках – від 9 до 11; у 2016 році – 16 областей.

Необхідно також зважати на той факт, що зменшення або збільшення індексів споживчих цін на продукти харчування у розрізі регіонів за усередненими даними не завжди відображає реальні позитивні чи негативні тенденції. Це пояснюється декількома факторами.

По-перше, значні відмінності у структурі споживання, які, як ми вже зазначали, часто пов'язані з низькою купівельною спроможністю населення і намаганням замінити дорогі продукти дешевшими, формують відповідний рівень попиту на продукції, а, відтак, прямо впливають на ціни.

По-друге, різна база, відносно якої визначається індекс ціни. Так, наприклад, індекс цін на хліб пшеничний першого ґатунку по Україні у 2018 році по відношенню до 2017 року склав 123,2, а по птиці – 107,3.

Таким чином різниця між індексами становить 15,9 в. п., в той час, як у абсолютному значенні сальдо в ціні по хлібу складає 4,06 грн, а по птиці – 4,22 грн. Тобто, чим нижчою є вихідна сума (база індексної оцінки), тим більшим, за інших рівних умов, буде індекс (табл. 3).

Таблиця 3

Споживчі ціни на продукти харчування в Україні у регіонах за видами у 2018 році, %

Області	Хліб пшеничний з борошна першого гатунку		Птиця (тушки курячі)		Молоко пастеризоване жирністю до 2,6% включно		Яблука	
	Ціна за 1 кг, грн	Індекс цін до: 2017р.	Ціна за 1 кг, грн	Індекс цін до: 2017р.	Ціна за 1 кг, грн	Індекс цін до: 2017р.	Ціна за 1 кг, грн	Індекс цін до: 2017р.
Україна	17,48	100,0	57,83	100,0	23,73	100,0	9,21	100,0
Вінницька	17,34	99,2	60,53	104,7	23,74	100,0	8,23	89,4
Волинська	18,17	103,9	55,37	95,7	24,38	102,7	8,43	91,5
Дніпропетровська	15,81	90,4	53,68	92,8	24,30	102,4	9,32	101,2
Донецька	17,48	100,0	62,59	108,2	23,98	101,1	10,55	114,5
Житомирська	19,88	113,7	58,55	101,2	23,37	98,5	9,32	101,2
Закарпатська	19,22	110,0	61,19	105,8	23,91	100,8	8,77	95,2
Запорізька	15,67	89,6	56,91	98,4	23,71	99,9	10,11	109,8
Івано-Франківська	17,96	102,7	57,23	99,0	24,22	102,1	11,07	120,2
Київська	19,85	113,6	57,36	99,2	24,11	101,6	8,14	88,4
Кіровоградська	17,23	98,6	59,66	103,2	23,90	100,7	8,62	93,6
Луганська	16,56	94,7	60,33	104,3	23,01	97,0	11,39	123,7
Львівська	17,71	101,3	53,82	93,1	23,01	97,0	8,17	88,7
Миколаївська	15,43	88,3	56,89	98,4	23,20	97,8	8,35	90,7
Одеська	13,32	76,2	56,34	97,4	26,10	110,0	8,17	88,7
Полтавська	17,72	101,4	59,88	103,5	23,56	99,3	9,22	100,1
Рівненська	16,76	95,9	56,31	97,4	22,57	95,1	7,77	84,4
Сумська	17,75	101,5	59,04	102,1	23,05	97,1	9,00	97,7
Тернопільська	17,73	101,4	56,73	98,1	23,02	97,0	7,44	80,8
Харківська	14,90	85,2	55,63	96,2	25,11	105,8	10,65	115,6
Херсонська	17,52	100,2	60,21	104,1	24,99	105,3	9,42	102,3
Хмельницька	17,36	99,3	58,13	100,5	23,80	100,3	7,93	86,1
Черкаська	18,70	107,0	57,20	98,9	22,42	94,5	8,25	89,6
Чернівецька	16,79	96,1	61,11	105,7	19,84	83,6	8,90	96,6
Чернігівська	17,95	102,7	58,23	100,7	23,37	98,5	7,86	85,3

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Аналіз споживчих цін у розрізі видів продукції, зокрема хлібу, птиці, молока та фруктів (яблука) свідчить про значну строкатість індексів: від 55,0 по яблуках до 123,2 по хлібу. Переважно динаміка індексів по регіонах близька до індикаторів по Україні. Виключення складають встановлені індикатори по птиці у Волинській області та по молоку у Вінницькій області, де індекси цін менші 1 при загальному їх перевищенні 100% у всіх інших регіонах.

Більшою диференціацією відрізняються індекси цін у регіонах відносно середнього показника по Україні.

Так, у 2018 році ціни на хліб пшеничний з борошна першого ґатунку були вищими порівняно з усередненою ціною по Україні у 13 областях. Найвища ціна зафіксована у Житомирській та Київській областях, а найнижча – у Одеській області. Розрив між найвищою та найнижчою ціною становить 6,53 грн.

Схожі показники встановлено і відносно індексу цін по птиці: у 12 областях зафіксовано вищі ціни від усереднених даних по Україні, найвища ціна була в Закарпатській області, а найнижча – у Дніпропетровській. Розрив між найвищою та найнижчою ціною становить 8,91 грн.

В 11 областях ціна на молоко у 2018 році була вищою від середньої ціни по Україні. Найвища ціна зафіксована у Одеській області, а найменша – у Чернівецькій з розривом між ними у 6,26 грн.

Найменша кількість регіонів з ціною вищою, від середніх даних по Україні, зафіксовано при реалізації яблук – 9 регіонів. У абсолютному вимірі різниця між найвищою (Луганська область) та найнижчою (Тернопільська) ціною складає 4,28 грн, а у відносному – 42,9%, що значно вище від відносних показників по хлібу, птиці та молоку.

В цілому, за умови збереження встановлених тенденцій досягти цільового значення, передбаченого в Національній доповіді 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» ЦСР2, по споживчих цінах на продукти харчування до 2030 року не вдасться (табл. 4, рис. 4). Крім того, прогнозні значення за фактичними даними значно перевищують цільові.

Таблиця 4

Прогнозні та цільові значення індексів споживчих цін на продукти харчування України відповідно до ЦСР2

Показники	Прогнозні дані, визначені за допомогою лінійного вирівнювання (за 2005–2018 рр.)		
	2020 р.	2025 р.	2030 р.
Рівняння	$y = 0,111x^2 - 1,5897x + 116,7$		
Коефіцієнт апроксимації	$R^2 = 0,0169$		
Прогноз за фактичними даними	124,0	132,3	150,4
Цільові значення	105,0	105,0	105,0
Відхилення (прогноз за фактичними даними – цільові значення)	19,0	27,3	45,4

Примітка: цільові значення наведено за даними Національної доповіді 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» ЦСР2

Джерело: розраховано автором

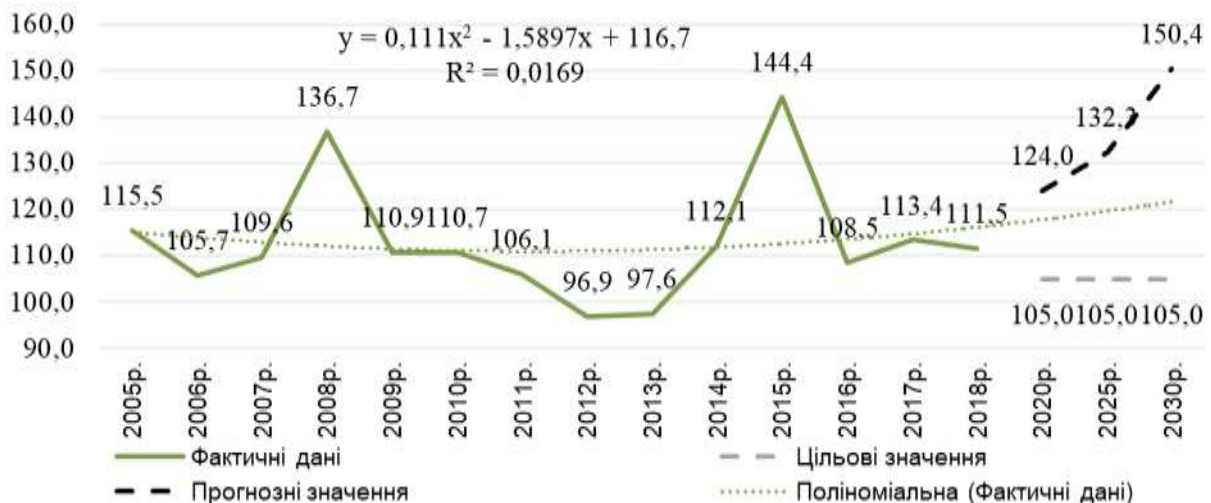

Рис. 4. Фактичні, прогнозні та цільові індекси споживчих цін на продукти харчування в Україні, %

Примітка: фактичні дані наведено за даними Державної служби статистики України; цільові значення наведено за даними Національної доповіді 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» ЦСР2

Джерело: розраховано і побудовано автором

Отже, досягнення бажаних показників у заплановані строки вимагає прискорення зміни визначальних факторів індексів споживчих цін на продукти харчування.

Висновки з проведеного дослідження. Доведено, що за умови збереження встановлених тенденцій досягти цільового значення, передбаченого в Національній доповіді 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» ЦСР2, по споживчих цінах на продукти харчування до 2030 року не вдасться. Крім того, прогнозні значення за фактичними даними значно перевищують цільові.

До основних механізмів та інструментів прямої та опосередкованої дії щодо удосконалення системи прогнозування цін та управління волатильністю цін на продовольчі товари можна віднести наступні:

– сприяння стабільному збільшенню частки у валовому обсязі виробництва сільського господарства органічної продукції, що забезпечує здорове харчування;

– формування стабільних ринків продовольства за рахунок інвестицій у логістику – дорожню інфраструктуру та її обслуговування;

– стимулювання виробників та переробників до виробництва доступних, безпечних та поживних продуктів харчування;

– розвиток коротких ланцюгів постачання [28] та зменшення втрат продовольства та харчових відходів [29-30].

В середньостроковій перспективі зменшення волатильності цін, безперечно, тісно пов'язане з удосконаленням управління системи продовольчого забезпечення.

Література

1. Боднар О. В. Функціонування ринку зерна України в умовах волатильності світових цін. *Наука й економіка*. 2014. Вип. 4. С. 80-86.
2. Валінкевич Н. Причини та аналіз волатильності цін на продовольство: наслідки для модернізації підприємств. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1. С. 54-64.
3. Майстро С. В., Олійник В. О. Державне регулювання національної продовольчої безпеки в умовах глобального підвищення цін на продукти харчування. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 3. С. 8-14.
4. Сус Л. М. Державне регулювання цін на продовольчі товари. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 23. С. 304-316.
5. Осіпова Л. В. Державне регулювання цін на продовольчі товари. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2015. Вип. 730-731. С. 33-36.
6. Панкратова Л. Л. Структурні особливості формування ціни на молоко в продовольчому ланцюгу. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 3. С. 116-123.
7. Коваленко О. В., Славов В. П., Шубенко О. І. Формування ринкової ціни продукції переробки молока. *Економіка АПК*. 2013. № 7. С. 22-28.
8. Сіра Ю. В. Фактори формування ціни на молоко та молочні продукти. *Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування*. 2014. № 2. С. 72-77.
9. Яворська Т. І., Загнітко Л. А. Вплив витрат і ціни реалізації на ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах регіону. *Економіка АПК*. 2015. № 6. С. 53-59.
10. Степасюк Л. М., Тітенко З. М. Економічні аспекти формування ціни на молоко. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2018. Вип. 30(2). С. 24-28.
11. Рубан С. Ю., Федота О. М., Даншин В. О., Мітіогло Л. М. Досвід та перспективи ціноутворення на молоко (Україна та світові тенденції). *Аграрна наука та харчові технології*. 2017. Вип. 1. С. 148-158.
12. Возна М. О. Моніторинг цін на картоплю та основні фактори впливу на їх рівень. *Картоплярство України*. 2013. № 1-2. С. 59-63.
13. Лещенко Л. О. Фактори ціноутворення на овочевому ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 13. С. 75-78.
14. Яснолоб І. О. Особливості встановлення ціни на плодоовочеву продукцію. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2013. № 1. С. 346-348.
15. Сало І. А. Теоретико-методологічні аспекти ціноутворення на ринку плодів і ягід в Україні. *Садівництво*. 2016. Вип. 71. С. 174-180.
16. Колокольчикова І. В. Ціна в системі ринкових характеристик плодово-ягідної продукції. *Інноваційна економіка*. 2019. № 7-8. С. 21-26.
17. Жарко І. В., Мазепа Т. С., Смокова Л. М. Методологія ціноутворення в роздрібній торгівлі продовольчими товарами. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2011. Вип. 1. С. 194-202.

18. Безгінова Л. І., Филипенко О. М., Мелушова І. Ю. Обґрунтування цінової політики підприємства роздрібною торгівлю продовольчими товарами. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2011. Вип. 1. С. 248-255.
19. Кушнір Т. Б. Цінова ситуація на продовольчому ринку: очима споживача, виробника, торговельного посередника. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 1(1). С. 534-541.
20. Смольнякова Н. М., Волосов А. М. Цінова ситуація на продовольчому ринку України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1(1). С. 323-331.
21. Колісниченко І. О., Сус Л. М. Моніторинг і механізми забезпечення стабільної цінової ситуації на продовольчому ринку. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2014. Вип. 22. С. 284-287.
22. Євтушенко В. А., Кудінова М. М., Давиденко А. М. Маркетингові дослідження цінової політики ринку продовольчого ритейлу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2018. Вип. 29(1). С. 140-145.
23. Дзюбенко Н. О. Прогностична методика ціноутворення на ринку продовольчої продукції України. *Молодіжний економічний дайджест*. 2014. № 1(1). С. 88-95.
24. Майовець Є. Й., Сенишин О. С. Використання методики індексного аналізу у процесі ціноутворення на ринку вітчизняної продовольчої продукції. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2016. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_2_14 (дата звернення: 21.12.2019).
25. Шукалович В. Ф. Аналіз динаміки зміни цін у продовольчих маркетингових ланцюгах в Україні. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14(1). С. 176-183.
26. Національна доповідь 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 21.12.2019).
27. Україна у цифрах / Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2019).
28. Бабич М. М. Типи та критерії коротких ланцюгів постачання. *Інноваційна економіка*. 2018. № 1-2. С. 108-113.
29. Kotykova O., Babych M. Limitations in availability of food in Ukraine as a result of loss and waste. *Oeconomia Copernicana*. 2019. Vol 10. No. 1. P. 153-172. DOI 10.24136/oc.2019.008.
30. Kotyková O., Babych M. Economic Impact of Food Loss and Waste. *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*. 2019. Vol. 11. No. 3. P. 57-71. DOI 10.7160/aol.2019.110306.

References

1. Bodnar, O.V. (2014), "Functioning of the grain market of Ukraine in the conditions of volatility of world prices", *Nauka y ekonomika*, Iss. 4, pp. 80-86.
2. Valinkevych, N. (2013), "Causes and analysis of food price volatility: implications for enterprise modernization", *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, Iss. 1, pp. 54-64.
3. Maistro, S.V. and Oliinyk, V.O. (2011), "State regulation of food prices", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, Iss. 3, pp. 8-14.
4. Sus, L.M. (2015), "State regulation of food prices", *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnoho ahrarno-tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, Iss. 23, pp. 304-316.
5. Osipova, L.V. (2015), "State regulation of food prices", *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Ekonomika*, Iss. 730-731, pp. 33-36.
6. Pankratova, L.L. (2013), "Structural features of milk price formation in the food chain", *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 3, pp. 116-123.
7. Kovalenko, O.V., Slavov, V.P. and Shubenko, O.I. (2013), "Formation of the market price of milk processing products", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 22-28.
8. Sira, Yu.V. (2014), "Factors shaping the price of milk and dairy products", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu korablebuduvannia*, no. 2, pp. 72-77.
9. Yavorska, T.I. and Zahnitko, L.A. (2015), "The impact of costs and sales prices on the efficiency of milk production in agricultural enterprises in the region", *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 53-59.
10. Stepasiuk, L.M. and Titenko, Z.M. (2018), "Economic aspects of milk price formation", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, Iss. 30(2), pp. 24-28.
11. Ruban, S.Yu., Fedota, O.M., Danshyn, V.O. and Mitiohlo, L.M. (2017), "Experience and prospects of milk pricing (Ukraine and world trends)", *Ahrarna nauka ta kharchovi tekhnologii*, Iss. 1, pp. 148-158.
12. Vozna, M.O. (2013), "Monitoring of potato prices and the main factors influencing their level", *Kartopliarstvo Ukrainy*, no. 1-2, pp. 59-63.

13. Leshchenko, L.O. (2016), "Pricing factors in the vegetable market", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 13, pp. 75-78.
14. Yasnolob, I.O. (2013), "Features of setting prices for fruits and vegetables", *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky*, no. 1, pp. 346-348.
15. Salo, I.A. (2016), "Theoretical and methodological aspects of pricing in the market of fruits and berries in Ukraine", *Sadivnytstvo*, Iss. 71, pp. 174-180.
16. Kolokolchikova, I.V. (2019), "Price in the system of market characteristics of fruit and berry products", *Innovatsiina ekonomika*, no. 7-8, pp. 21-26.
17. Zharko, I.V., Mazepa, T.S. and Smokova, L.M. (2011), "Methodology of pricing in retail trade in food products", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Iss. 1, pp. 194-202.
18. Bezginova, L.I., Fylypenko, O.M. and Melushova, I.Yu. (2011), "Substantiation of the pricing policy of the enterprise of retail trade in foodstuffs", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Iss. 1, pp. 248-255.
19. Kushnir, T.B. (2009), "Price situation in the food market: through the eyes of the consumer, producer, trade intermediary", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Iss. 1(1), pp. 534-541.
20. Smolniakova, N.M. and Volosov, A.M. (2012), "Price situation on the food market of Ukraine", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Iss. 1(1), pp. 323-331.
21. Kolisnichenko, I.O. and Sus, L.M. (2014), "Monitoring and mechanisms to ensure a stable price situation in the food market", *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnogo ahrarno-tekhnichnoho universytetu*, Iss. 22, pp. 284-287.
22. Yevtushenko, V.A., Kudina, M.M. and Davydenko, A.M. (2018), "Marketing research of the pricing policy of the food retail market of Ukraine", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, Iss. 29(1), pp. 140-145.
23. Dziubenko, N.O. (2014), "Prognostic method of pricing in the food market of Ukraine", *Molodizhnyi ekonomichniy daidzhest*, no. 1(1), pp. 88-95.
24. Maiovets, Ye.Y. and Senyshyn, O.S. (2016), "The use of index analysis techniques in the process of pricing in the market of domestic food products", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Seriya: Ekonomichni nauky*, no. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_2_14. (access date December 21, 2019).
25. Shukalovych, V.F. (2013), "Analysis of the dynamics of price changes in food marketing chains in Ukraine", *Ekonomichniy analiz*, Vol. 14(1), pp. 176-183.
26. National Report 2017 "Sustainable Development Goals: Ukraine" / Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, available at: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (access date December 21, 2019).
27. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Ukraine in numbers", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date December 22, 2019).
28. Babych, M.M. (2018), "Types and criteria of short supply chains", *Innovatsiina ekonomika*, no 1-2, pp. 108-113.
29. Kotykova, O. and Babych, M. (2019), "Limitations in availability of food in Ukraine as a result of loss and waste", *Oeconomia Copernicana*, Vol 10, no. 1, pp. 153-172. DOI 10.24136/oc.2019.008.
30. Kotykova, O. and Babych, M. (2019), "Economic Impact of Food Loss and Waste", *AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics*, Vol. 11, no. 3, pp. 57-71. DOI 10.7160/aol.2019.110306.